

A to Polska właśnie – kultura polska pod zaborami

Bibliografia:

- Źródło: *Wesele, Stanisław Wyspiański*, dostępny w internecie: https://pl.wikiquote.org/wiki/A_to_Polska_w%C5%82a%C5%9Bnie [dostęp 21.07.2021].
- Źródło: *Stanisław Moniuszko*, dostępny w internecie: <https://encyklopedia.pwn.pl/> [dostęp 21.07.2021].
- Źródło: *Jan Matejko*, dostępny w internecie: <https://encyklopedia.pwn.pl/> [dostęp 21.07.2021].
- Źródło: *Jan Matejko*, dostępny w internecie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Matejko [dostęp 21.07.2021].
- Źródło: *Jan Matejko - kochany i odrzucony*, dostępny w internecie: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1546787,1,jan-matejko---kochany-i-odrzucany.read#ixzz2jVYW1urf>. [dostęp 21.07.2021].
- Źródło: dostępny w internecie: epodreczniki.pl.

A to Polska właśnie – kultura polska pod zaborami

Cykl "Polonia", I. Karta tytułowa

Źródło: Artur Grottger, Cykl "Polonia", I. Karta tytułowa, 1863, rysunek, Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna.

Oś czasu – a to Polska właśnie – kultura Polska pod zaborami

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Wprowadzenie

” Stanisław Wyspiański

Wesele

POETA

Po całym świecie
możesz szukać Polski, panno młoda,
i nigdzie jej nie najdziecie.

PANNA MŁODA

To może i szukać szkoda

POETA

A jest jedna mała klatka –
o, niech tak Jagusia przymknie
rękę pod pierś.

PANNA MŁODA

To zakładka
gorseta, zeszyta trochę przyciąśnie.

POETA

– A tam puka?

PANNA MŁODA

I cóż za tako nauka?
Serce – !-?

POETA

A to Polska właśnie.

Źródło: *Wesele*, Stanisław Wyspiański, dostępny w internecie:

https://pl.wikiquote.org/wiki/A_to_Polska_w%C5%82a%C5%9Bnie [dostęp 21.07.2021].

Postać poety z dramatu Stanisława Wyspiańskiego *Wesele* wskazuje, że o polskości nie decydują czynniki zewnętrzne – to, czy Polska jest niepodległa, czy też nie, ani to, kto sprawuje w niej rządy. Polskość wynika z przekonania samych Polaków, z tego, co dziś mało poetycko nazwalibyśmy świadomością narodową. W tworzeniu i podtrzymywaniu tej świadomości wielką rolę odegrali w XIX wieku ludzie kultury – pisarze, poeci, malarze, kompozytorzy. Przyjrzyjmy się najwybitniejszym – jak działali i tworzyli, żyjąc pod zaborami.

Zadanie na rozgrzewkę

Polecenie 1

Przeprowadź sondę w klasie, wśród rodziny albo znajomych na temat wiarygodności różnych stron internetowych.

- Wydanie internetowe Encyklopedii PWN
- Wikipedia
- Sciaga.pl
- Blog internetowy
- Internetowe wydanie gazety

Poproś, aby uszeregowali je od najbardziej do najmniej wiarygodnych. Najbardziej wiarygodnej stronie przydzielają 5 punktów, kolejnej – 4 i tak dalej, aż do 1 punktu dla najmniej wiarygodnej. Zbierz opinie od co najmniej 10 osób. Wpisz zsumowane punkty do tabeli, które uzyskała każda strona:

Stanisław Moniuszko

Masz przygotować notatkę na temat: kim był i czym zajmował się Stanisław Moniuszko. W internetowym wydaniu Encyklopedii PWN, pod hasłem 'Moniuszko Stanisław', pojawiał się następujący tekst:

Stanisław Moniuszko

Źródło: a. nn., domena publiczna.

” Moniuszko Stanisław

ur. 5 V 1819, Ubiel k. Mińska, zm. 4 VI 1872, Warszawa, kompozytor, dyrygent, organista i pedagog muzyczny.

Od 1840 organista, dyrygent teatru i nauczyciel gry fortepianowej w Wilnie; odbywał podróże do Warszawy, Petersburga, Weimaru, Paryża; od 1858 dyrektor opery, 1864–72 wykładał w Instytucie Muzycznym w Warszawie. Moniuszko był najwybitniejszym kompozytorem polskim 2. połowy XIX w. i po F. Chopinie głównym przedstawicielem stylu narodowego w muzyce polskiej; stał się twórcą polskiej opery narodowej i głównym reprezentantem liryki wokalne; o narodowym charakterze jego dzieł zdecydowały elementy folkloru polskiego (stylizacje polskich tańców ludowych w operach) oraz wątki tematyczne tekstów, do których tworzył muzykę – obrona sprawy chłopskiej w stosunkach społecznych (*Halka*), utrwalanie tradycji patriotycznych i piękna polskiego obyczaju (*Hrabina*, *Straszny dwór*); opery Moniuszki cechuje bogactwo inwencji

melodycznej, trafność muzycznej charakterystyki postaci i barwność scen rodzajowych; opery: *Halka* (libretto W. Wolskiego, wersja 2-aktowa wystawiona w Wilnie 1848, wersja 4-aktowa wystawiona w Warszawie 1 I 1858), *Flis* (1858), *Hrabina* (1860), *Verbum nobile* (1861), *Straszny dwór* (1865), *Paria* (1869); operetki i wodewile: *Nocleg w Apeninach* (1839), *Karmaniol* (1840), *Nowy Don Kichot* (1841), *Loteria* (1843), *Jawnuta* (1852); balety: *Monte Christo* (1866), *Na kwaterunku* (1868); Moniuszkę inspirowały utwory polskich poetów, zwłaszcza A. Mickiewicza; skomponował ponad 300 pieśni solowych publikowanych głównie w *Śpiewnikach domowych* (zeszyty 1–6 1844–59, zeszyty 7–12 wydanie pośmiertne 1876–1910); najpopularniejsze z nich: *Dziad i baba*, *Pieśń wieczorna*, *Znaszli ten kraj*, *O matko moja*, *Stary kapral*, *Prząśniczka*; kantaty: *Milda* (1848), *Nijoła* (1852), *Widma* (1865, wykonywana jako muzyczna ilustracja do II części *Dziadów*), *Sonety krymskie* (1868); ballada *Pani Twardowska* (1869); msze, 4 Litanie Ostrobramskie, Requiem; uwertura fantastyczna *Bajka* (1848), 2 kwartety smyczkowe, utwory fortepianowe, prace teoretyczne (*Pamiętnik do nauki harmonii*, 1871). Od 1965 ukazują się zamierzone na 34 tomy *Dzieła Moniuszki*; *Listy zebrane* (1969); od 1992 w Warszawie odbywa się Międzynarodowy Konkurs dla Młodych Wokalistów jego imienia.

Źródło: *Stanisław Moniuszko*, dostępny w internecie: <https://encyklopedia.pwn.pl/> [dostęp 21.07.2021].

Polecenie 2

Podziel informacje z powyższego tekstu. Następnie wypisz te informacje, które są dla Ciebie:

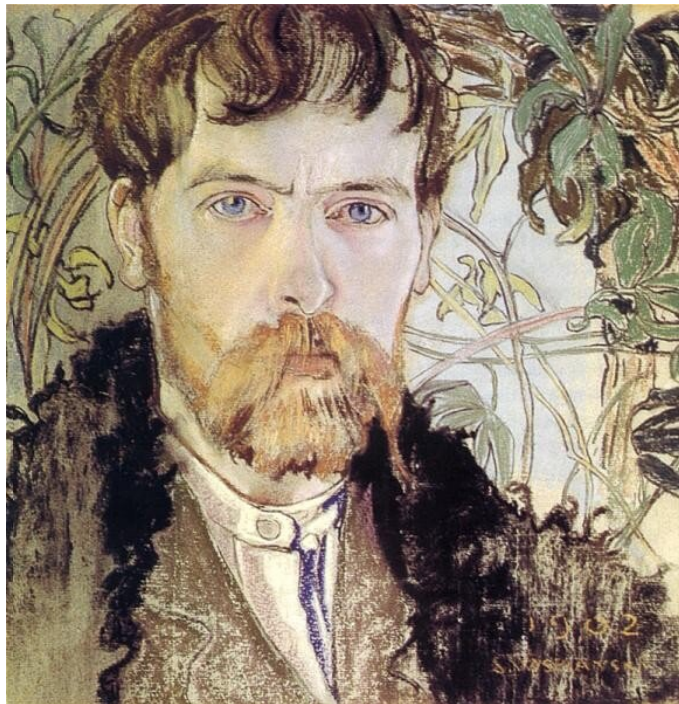
- niezrozumiałe;
- zrozumiałe, ale nieciekawe i zbędne;
- ważne;
- może nieważne, ale interesujące.

Polecenie 3

Wymień, gdzie można znaleźć wyjaśnienia tych fragmentów, które są dla Ciebie niezrozumiałe. Jakich informacji Twoim zdaniem zabrakło w Encyklopedii PWN?

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Stanisław Wyspiański

Stanisław Wyspiański, Autoportret

Źródło: Stanisław Wyspiański, Autoportret 1903, pastel na papierze, 46×64 cm, Muzeum Narodowe, Kraków, domena publiczna.

Polecenie 4

Poszukaj w Internecie lub innych źródłach informacji o Stanisławie Wyspiańskim. Następnie napisz, jakie informacje mogłyby być umieszczone na:

- okładce lektury szkolnej *Wesele*,
- tablicy pamiątkowej przy ul. Krowoderskiej 79 w Krakowie,
- we wstępie do albumu malarstwa Stanisława Wyspiańskiego,
- w reklamie książki o dzieciństwie i młodości artysty.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Henryk Sienkiewicz

Henryk Sienkiewicz - portret

Źródło: a. nn. Biblioteka Narodowa, domena publiczna.

Polecenie 5

Henryk Sienkiewicz był pisarzem. Napisz krótką i ciekawą notatkę na jego temat. Rozważ, z jakich źródeł informacji skorzystasz. Uwzględnij ich mocne i słabe strony.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 6

Spośród poniższych pytań wybierz te, które Cię najbardziej interesują (co najmniej pięć), poszukaj odpowiednich informacji i zapisz odpowiedzi.

1. Kiedy żył Henryk Sienkiewicz?
2. Co lubił robić w dzieciństwie?
3. Do jakiej szkoły chodził i jak się uczył?
4. Kiedy zaczął pisać książki?
5. O czym pisał?
6. Czy dobrze na tym zarabiał?
7. Gdzie mieszkał?
8. Dokąd podróżował?
9. Czy miał rodzinę?
10. Jakie nagrody zdobył za swoją twórczość?
11. Z jakiego powodu umarł?
12. Gdzie znajduje się jego grób?

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Jak Matejko - portret

Źródło: a. nn. Biblioteka Narodowa, domena publiczna.

Oto fragment tekstu na temat malarza Jana Matejki, zamieszczonego w internetowej Encyklopedii PWN:

” Matejko Jan

ur. 24 VI 1838, Kraków, zm. 1 XI 1893, tamże, malarz; jeden z najwybitniejszych przedstawicieli polskiego malarstwa historycznego XIX w. Od połowy lat 50. tworzył głównie obrazy z dziejów ojczystych, poprzedzone wnikliwymi studiami historycznymi i zabytkoznawczymi. Większość z nich to ogromnych rozmiarów kompozycje o wielkiej sile wyrazu, które cechuje połączenie realistycznej obserwacji i dokumentalnej precyzji szczegółów z przejawioną gestykulacją i dynamicznymi układami kompozycyjnymi całości obrazu. Za swoje prace, jak też w uznaniu twórczości, otrzymał wiele nagród i wyróżnień. Dzieła Matejki, stanowiące swoisty wykład [historiozoficzny](#), przesycone głębokim patriotyzmem ukazywały społeczeństwu polskiemu wizję przeszłości i miały duży wpływ na umacnianie świadomości narodowej.

Ćwiczenie 1

Zaznacz słowa i wyrażenia zawierające ocenę.

- najwybitniejszych
- polskiego malarstwa
- wnikliwymi
- całości obrazu
- za swoje prace
- w uznaniu twórczości
- przesycone głębokim patriotyzmem

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Jan Matejko, Bitwa pod Grunwaldem

Źródło: a. nn., 1878, olej na płótnie, Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna.

Fragment biografii Jana Matejko zamieszczony w Wikipedii:

” Matejko Jan

[...] Matejko często umieszczał na swoich płótnach osoby, których w danym miejscu nie było (np. Kołłątaj i gen. Wodzicki na obrazie *Bitwa pod Racławicami*). Mimo krytyki historyków, wiele wydarzeń historycznych w publicznej świadomości funkcjonuje tak, jak przedstawił je na swych dziełach malarz [...].

Źródło: *Jan Matejko*, dostępny w internecie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Matejko [dostęp 21.07.2021].

Ćwiczenie 2

Który fragment hasła z Encyklopedii PWN nie zgadza się z treścią z Wikipedii?

- poprzedzone wnikliwymi studiami historycznymi
- ogromnych rozmiarów kompozycje
- otrzymał wiele nagród i wyróżnień

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

O odbiorze twórczości Matejki pisał na łamach tygodnika 'Polityka' publicysta Piotr Sarzyński:

” Piotr Sarzyński

Jan Matejko - kochany i odrzucany

Wprawdzie paryscy [akademyści](#) nagradzali go medalami, ale tamtejsi krytycy nie mieli już takiego szacunku dla historycznych scen. Kolejnym wielkim pracom, które prezentowano nad Sekwaną, zarzucali ciągle to samo: nadmierny [patos](#), [pretensjonalność](#) i [melodramatyzm](#), przedkładanie szczegółów ponad całościowy efekt, ale też błędy w rozkładzie światła i układzie kolorów. Francuzi się nie patyczkowali, pisząc: 'to nie obraz, lecz muzeum' (*Bitwa pod Grunwaldem*), 'oglądającym grozi chorobą oczu' i 'stara makata objedzona przez mole' (*Hołd pruski*) czy 'japońska sałata' (*Dziewica orleańska*).

Źródło: *Jan Matejko - kochany i odrzucony*, dostępny w internecie:

<https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1546787,1,jan-matejko---kochany-i-odrzucany.read#ixzz2jVYW1urf>.

[dostęp 21.07.2021].

Ćwiczenie 3

Zaznacz fragment hasła z Encyklopedii PWN kwestionowany w artykule Piotra Sarzyńskiego.

- przesycone głębokim patriotyzmem
- ogromnych rozmiarów kompozycje
- o wielkiej sile wyrazu

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

O twórczości Jana Matejki można też przeczytać na jednym z blogów:

” Jutka K.

Jan Matejko - Rejtan - Upadek Polski

Obrazom Matejki zarzuca się kiczowatość, nieharmonijność i niezgodność z faktami historycznymi, myślę jednak, że są one ciekawe ze względu na olbrzymi ładunek emocjonalny w nich zawarty (zarówno w treści jak i w formie). Ta twórczość obrazuje nastroje panujące wśród ówczesnych Polaków, uwidacznia nietuzinkową wyobraźnię artysty. Okazuje się, że epizody z historii Polski na obrazach Matejki oddziałują na Polaka (także dziś) silniej niż dokumenty, a kiedyś przyczyniły się do podtrzymania poczucia solidarności i świadomości narodowej.

Źródło: dostępny w internecie: epodreczniki.pl.

Polecenie 7

Wymień, który z przekazów najbardziej wyczerpująco pisze o malarstwie Jana Matejki. Czy potwierdza to opinie zebrane w zadaniu na rozgrzewkę o jakości materiałów z Internetu?

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 4

Wskaż dziedziny twórczości poszczególnych artystów. Niektóre z postaci były aktywne w więcej niż jednej dziedzinie.

<i>imię i nazwisko twórcy</i>	<i>Teatr</i>	<i>Malarstwo</i>
<i>Literatura</i>	<i>Muzyka</i>	
Stanisław Moniuszko	☐	☐
☐	☐	
Stanisław Wyspiański	☐	☐
☐	☐	
Henryk Sienkiewicz	☐	☐
☐	☐	
Jan Matejko	☐	☐
☐	☐	

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Podsumowanie

Co wiem?

Wśród najwybitniejszych polskich twórców z okresu rozbiorów wymienić można muzyka Stanisława Moniuszkę, pisarza Henryka Sienkiewicza i malarza Jana Matejkę. Stanisław Wyspiański był malarzem, pisarzem oraz poetą. Matejko i Wyspiański związani byli z Krakowem, a Moniuszko i Sienkiewicz – z Warszawą. Mimo trudności i ograniczeń wynikających z życia w zaborach, ci wielcy twórcy na różne sposoby przyczynili się do podtrzymania ducha narodowego wśród Polaków.

Co potrafię?

- krytycznie korzystać z materiałów pochodzących z Internetu;
- wybierać najistotniejsze informacje w zależności od tego, do czego są potrzebne.

Zapamiętaj!

Nie wszystkie informacje zamieszczone w Internecie należy uważać za wiarygodne.